

آشنایی با شیعه پژوهان

الیور شاربروت (Oliver Scharbrodt)

وجود اینکه چند دهه از آغاز مطالعات شیعه پژوهی می گذرد اما با این حال کماکان تعداد محدودی از مراکز آکادمیک مطرح در سطح جهان هستند که به شیعه پژوهی نگاهی ویژه دارند و تعداد شیعه پژوهان هرگز قابل مقایسه با پژوهشگران ادیان و مذاهب دیگر نیست اما به هر روی شخصیت های برجسته

شیعه پژوهی به عنوان رشته ای آکادمیک عمر چندان زیادی در مجامع علمی دارا نیست. به ویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران بود که مطالعه بر روی تشیع به عنوان شاخه ای از اسلام شناسی که البته خود زیر مجموعه ای از مطالعات ادیان به شمار می رود مورد توجه دین پژوهان قرار گرفت. با

و مهمی در مراکز آکادمیک غربی وجود دارند که سهم قابل توجهی از پژوهش خود را به مطالعه و شناخت تشیع اختصاص داده‌اند. شخصیت‌های مطرحی مانند گلدزبهر، موننگومری وات در گذشته تا چهره‌هایی مانند اتان کولبرگ، ویلفرد مادلونگ، اندرو نیومن و دیگران در حال حاضر.

یکی از پژوهشگرانی که باید نام او را در زمره شیعه پژوهان مطرح امروز مراکز آکادمیک غربی قرار داد، پروفیسور «الیور شاربروت» است. وی که ارتباط نزدیکی نیز با مراکز و محافل آکادمیک ایرانی دارد، با نگاه تاریخی و مردم شناسانه، بخش مهمی از فعالیت دین پژوهانه خود را به مطالعه تشیع اختصاص داده است. آنچه در ادامه می‌آید نگاهی به زندگینامه و آثار علمی وی است:

الیور شاربروت^۱ در دانشگاه بن آلمان در رشته مطالعات مقایسه‌ای ادیان، مطالعات اسلامی و فلسفه تحصیل کرد و تحصیلات تکمیلی و تحقیقات خود را در لندن به پایان رسانده و مدرک کارشناسی ارشد و دکترای از دانشکده مطالعات شرقی و آفریقایی (SOAS)

۱ - برای آشنایی بیشتر با زندگینامه و آثار الیور شاربروت به آدرس زیر مراجعه شود:
<http://research.ucc.ie/profiles/A040/o.scharbrodt@chester.ac.uk>

اخذ نمود. دکتر شاربروت پس از چند سال تدریس در لندن و در ایالات متحده آمریکا، در سال ۲۰۰۸ به بخش مطالعات ادیان در دانشگاه کالج کورک پیوست. وی در تأسیس اولین بخش مطالعات ادیان این دانشگاه مشارکت داشت و از سال ۲۰۱۴ بنیانگذار و مدیر مرکز مطالعات اسلامی در دانشگاه چستر نیز بود. او در سپتامبر ۲۰۱۷ به عنوان استاد مطالعات اسلامی به گروه الهیات و دین این دانشگاه پیوست.

شاربروت به زبان‌های آلمانی، انگلیسی، فرانسه، عربی و فارسی تسلط داشته و با زبان‌های اسپانیولی و لاتین نیز آشنایی خوبی دارد.

حوزه‌های پژوهشی مورد علاقه شاربروت، تاریخ تفکر اسلام مدرن، اقلیت‌های مسلمان در اروپا (با تأکید بر شیعه دوازده امامی)، اصلاح‌گرایی اسلامی مدرن، اسلام شیعی، تصوف، منجی‌گرایی اسلامی و همچنین حضور تاریخی و معاصر مسلمانان در اروپا است. وی در تحقیقات خود از دوروش تحقیق تاریخی و مردم‌نگاری استفاده می‌کند. البته لازم به ذکر است که شاربروت به عنوان یک مورخ و پژوهشگر تعالیم اسلامی در ابتدا حوزه پژوهش خود را به شخصیت تأثیرگذار مصر در قرن نوزدهم یعنی محمد عبده و رابطه او

عبارتند از:

۱- حاکمیت الهی و اقتدار سازمان روحانیت در دینداری اولیه شیعه: [شهید سید محمد] باقر صدر (۱۹۳۵-۱۹۸۰) و [سید محمد] تقی مدرس (۱۹۴۵) درباره دولت اسلامی (چاپ شده در سال ۲۰۲۰)؛

۲- تجارب شیعیان در اروپای غربی (چاپ شده در سال ۲۰۲۰)؛

۳- کتاب اسلام معاصر و زندگی مسلمانان (چاپ شده در سال ۲۰۲۰)؛

۴- ضدیت با تصوف در ایران اوایل قاجار: آقا محمد علی بهبهانی (۱۸۰۱-۱۷۳۲) و رساله خیراتیة وی؛ (چاپ شده در سال ۲۰۲۰)؛

۵- صوفیان و مخالفان آنها در جهان پارسی؛ به همراه ایروین، کال (چاپ شده در سال ۲۰۱۹)؛

۶- [امام] خمینی و محمد الشیرازی (۲۰۰۱-۱۹۲۸)؛ بازنگری در ولایت فقیه؛ (چاپ شده در سال ۲۰۲۰)؛

۶- اقلیت‌های شیعه در جهان معاصر: مهاجرت، فرا ملی گرایی و چند وجهی بودن؛ (چاپ شده در سال ۲۰۲۰)؛

با سنت‌های عرفانی و باطنی اسلام اختصاص داد. در همین راستا او کتاب «اسلام و آیین بهائی» را به رشته تحریر در آورد. این کتاب که در سال ۲۰۰۸ میلادی توسط انتشارات راتلج و در لندن و نیویورک منتشر شد، مطالعه‌ای تطبیقی درباره «محمد عبده» و «عباس عبدالبهاء» فرزند حسینعلی بهاء بنیانگذار بهائیت است و زندگی و روابط این دو را بررسی می‌کند. اسلام و آیین بهائی بینش جدیدی در مورد پیشینه اسلامی بهائیت و ارتباط عبده با جنبش‌های بدعت‌گذار در اسلام فراهم می‌کند. در این کتاب، شاربوت این دو را به عنوان چهره‌هایی اصلاح طلب در جامعه مدرن اسلامی معرفی می‌کند. با این حال او آنها را تحت تأثیر سنت‌های فکری و مذهبی پیشین اسلامی می‌داند و دیدگاه کسانی را که این دو فرد را نماینده دو نگاه کاملاً متضاد از دینداری اسلامی می‌دانند رد می‌کند. البته او به این نکته اذعان می‌کند که عباس عبدالبهاء نماینده آیینی بدعت آمیز در اسلام است که همان بهائیت باشد.

آثار

علاوه بر موارد ذکر شده، پروفیسور شاربوت آثار دیگری در حوزه اسلام و تشیع دارند که مهم‌ترین آنها

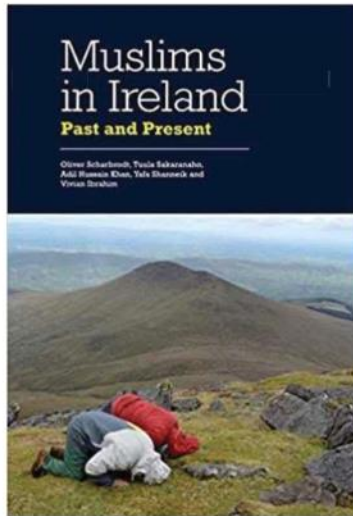

انگلیسی حاشیه نویسی شده از کتاب
«الحجه» ابو جعفر محمد بن یعقوب
کلینی (چاپ شده در سال ۲۰۱۶)؛

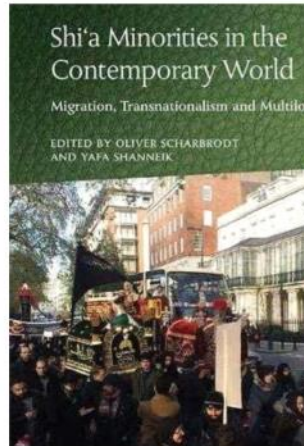
۱۱- از حافظ؛ شرق شناسی ایرلندی،
شعر فارسی و د. و. بیتس؛ (چاپ شده
در سال ۲۰۱۵)؛

پروژه‌های تحقیقاتی

علاوه بر آثار مکتوب فوق، الیور
شاربروت پروژه‌های متعددی را در
حوزه‌های مربوط به اسلام و تشیع
به سرانجام رسانده که برخی از
مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

این پژوهش با بودجه شورای
تحقیقاتی ایرلند به مبلغ ۲۰۰,۰۰۰

۷- ایجاد شبکه عمومی مهاجران در
بریتانیا، شبکه‌های شیعه اثنی عشری در
لندن (چاپ شده در سال ۲۰۲۰)؛

۸- اقلیت درون اقلیت؟ پیچیدگی و
چند محلی بودن شبکه‌های شیعه اثنی
عشری فراملی در انگلیس (چاپ شده
در سال ۲۰۱۸)؛

۹- روش شناسی مطالعات ادیان
هجرت محور، مورد پژوهی شبکه‌های
شیعیان در انگلیس (چاپ شده در سال
۲۰۱۸)؛

۱۰- ایجاد بسترهای شیعی در جامعه
انگلیس: نقش شبکه‌های شیعه اثنی
عشری فراملی در شمال غربی لندن
(چاپ شده در سال ۲۰۱۶)؛

۱۱- اثبات خدا برای بشریت، ترجمه

آشنایی با شیعه پژوهان

این پروژه از سوی شورای پژوهش اروپا تأمین شد. این پروژه میان رشته‌ای، تحول اسلام شیعی در خاورمیانه و اروپا از دهه ۱۹۵۰ تاکنون را مورد بررسی قرار می‌دهد. شاربوت در این پروژه، شکل‌گیری هویت‌های مشترک شیعی مدرن و نقشی را که روحانیون شیعه و شبکه‌های فراملی آنها در بسیج سیاسی - مذهبی ایفا کرده‌اند، بررسی می‌کند.

فعالیت‌های اجرایی

علاوه بر تدریس در موضوعات مرتبط با مطالعات اسلامی، پروفیسور شاربوت همچنین مدیر مسئول سالنامه «مسلمانان در اروپا» (لیدن: بریل) است. سالنامه مسلمانان در اروپا، منبع اساسی برای تجزیه و تحلیل جمعیت مسلمانان فعال در اروپا است. گزارش‌های منتشره در این سالنامه، با تحقیقات به روز از چهل و شش کشور اروپایی، اطلاعات تجمعی از روند و تحولات جاری پیرامون مسلمانان در کشورهای مختلف اروپا ارائه می‌دهد.

شاربوت همچنین عضو منتخب شورای انجمن مطالعات اسلامی انگلیس (BRAIS) است. بریس یک انجمن دانشگاهی است که محققان

پوند صورت گرفت. این پروژه، اولین تحقیق جدی در مورد حضور اسلام و مسلمانان در ایرلند، جایگاه دین اسلام در یک جامعه کاتولیک سنتی و پیوندهای فراملی مسلمانان با خاورمیانه بوده است.

۲- کریلا در لندن؛ شبکه‌های شیعه فراملی میان انگلیس و خاورمیانه (۲۰۱۴):

بودجه مصوب برای این تحقیق ۲۰۰,۰۰۰ پوند بود و توسط بنیاد «گردا هنکل» تأمین شد. این پروژه شبکه‌های مذهبی و سیاسی فراملیتی را در شیعه دوازده امامی معاصر که بین انگلیس و خاورمیانه فعالیت می‌کنند بررسی می‌کند. جنبش‌ها و سازمان‌های متنوعی که در این تحقیق گنجانده شده‌اند، نمایانگر مجموعه‌ای از بازیگران در جامعه مدنی و ارگان‌های دولتی هستند که به صورت فراملی فعالیت می‌کنند. این پروژه، اهداف، گفتمان‌ها و کنش‌های آنها و نیز ساختار اختیارات و رهبری آنها را بررسی می‌کند.

۳- ایجاد یک امت جایگزین: اقتدار روحانی و تحرک سیاسی - مذهبی در شیعه فراملی (۲۰۱۸-۲۰۲۲):

بودجه یک و نیم میلیون پوندی

انگلیسی و بین‌المللی را در همه زمینه‌های مرتبط با مطالعات اسلامی گرد هم آورده است.

ملاحظه:

با توجه به مجموع فعالیت‌های پژوهشی و میدانی ذکر شده، می‌توان شاربروت را یکی از فعال‌ترین شیعه پژوهان غربی دانست. در بررسی آثار وی و در مقایسه با رویکردهای دیگر شیعه پژوهان غربی، می‌توان گفت الیور شاربروت با رویکرد پدیدار شناسانه به مطالعه و پژوهش در جنبه‌های مختلف تشیع می‌پردازد. به تعبیر دیگر، او بیشتر و پررنگ‌تر از دیگر شیعه پژوهان در تحقیقات خود به دنبال کشف حقایق است تا انجام پژوهش‌هایی جانبدارانه. او ارتباط متعددی با مراکز آکادمیک داخل ایران دارد و همین امر او را به ظرفیتی برای مراکز پژوهشی ایرانی جهت ارتباط گیری با مراکز اسلام شناسی و شیعه پژوهی غربی تبدیل می‌سازد. همچنین با توجه به آشنایی شاربروت با زبان فارسی، او می‌تواند راهنمای دانشجویان ایرانی در رساله‌ها و پژوهش‌های آنها باشد چنانچه در مواردی این موضوع در عمل نیز رخ داده است.